

Ministerie van Defensie
Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 318 79 51

- Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/92/095/3903	12 oktober 1992

Onderwerp
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 74/92)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in de voormalige Joegoslavische federatie.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Colonel der Grenadiers

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/92/095/3903, d.d. 12 oktober 1992

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken

t.a.v. AMAD

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

74/92

(Afgesloten 121200 OKT 1992)

Bosnië-Herzegovina

Zware gevechten werden ook de afgelopen dagen gemeld uit de omgeving van Građacac, vrijwel de enige stad in noord-Bosnië die nog in handen is van Kroaten en Moslims. Deze plaats is van groot belang voor het consolideren van een betrouwbare Servische oost-westverbinding door Bosnië-Herzegovina. Ook bij Brcko zouden de nog in het Sava-dal aanwezige Kroatische en Moslim-eenheden er tijdelijk in geslaagd zijn de corridor te doorbreken. De Serviërs zouden echter inmiddels hun tegenstanders aldaar weer hebben verdreven.

Ook in het zuiden van Bosnië-Herzegovina, ten oosten van Mostar, zou de afgelopen dagen hevig zijn gestreden. De Servische bevelhebber in deze regio zou onlangs hebben verklaard dat hij beoogt de hele oostelijke oever van de rivier de Neretva onder controle te krijgen. Deze stroomt door Mostar, dat is uitgeroepen tot hoofdstad van de "Kroatische" gebieden in Bosnië-Herzegovina.

De afgelopen dagen gingen er herhaaldelijk geruchten over een geheime overeenkomst tussen de Bosnische Serviërs en Kroaten over een bestand en mogelijk zelfs een onderlinge opdeling van Bosnië-Herzegovina, ten koste van het Kroatische bondgenootschap met de Moslims. Zo heeft de minister van Defensie van de "Servische republiek" in Bosnië-Herzegovina volgens het (pro-)Servische persbureau TanJug verklaard dat de Serviërs en Kroaten hun onderlinge strijd hebben opgegeven. Karadzic, die volgens de berichten een direkt akkoord zou hebben gesloten met de Kroatische leider Boban, heeft dit tegengesproken, maar hield de mogelijkheid van een "lokaal bestand" open.

Karadzic heeft kort geleden gesteld dat de Serviërs bereid zijn tot 20% van het huidige, door hen beheerste gebied in Bosnië-Herzegovina op te geven, indien dat leidt tot een vredesakkoord en de vorming van autonome, op etnische basis gevormde kantons in de republiek. Met name de Moslims wijzen dit nog steeds af. Overigens zou ook na de door Karadzic genoemde concessie het door de Serviërs beheerste gebied nog in geen verhouding staan tot hun aandeel in de bevolking.

Opmerkelijk is dat de CGS van de JNA, KolGen Panic, in een interview met TanJug mogelijkheden heeft genoemd voor een uitruil van gebieden tussen Bosnië-Herzegovina, Kroatië en Montenegro. Hoewel hij geen concreet voorstel deed, zinspeelde hij op het afstaan van Bosnisch gebied in het achterland van de Kroatische havenstad Dubrovnik aan Kroatië, als dit land zou instemmen met overdracht van het voor "Joegoslavië" zeer belangrijke schiereiland Prevlaka aan Montenegro. Een dergelijke concessie is tot nu toe verworpen door Kroatische autoriteiten. Bovendien is het zeer twijfelachtig of, indien Panic door Bosnisch-Servische autoriteiten gecontroleerd terrein bij zijn ruil zou willen betrekken, dezen zouden instemmen met een dergelijke ruil.

Er zijn vooralsnog geen aanwijzingen dat de Servisch-Kroatische strijd in de republiek daadwerkelijk beëindigd is. De militaire ontwikkelingen wijzen eerder op het tegenovergestelde. Zoals reeds eerder gemeld zijn de beschuldigingen van Moslim-zijde dat de Kroaten vorige week passief hebben medegewerkt aan de

Servische verovering van Bosanski Brod onwaarschijnlijk, omdat het opgeven van deze stad ingaat tegen fundamentele Kroatische belangen. Vermoedelijk moeten de aanhoudende geruchten over een geheim akkoord tussen Serviërs en Kroaten vooral worden toegeschreven aan pogingen van de Serviërs verdeeldheid te zaaien tussen Kroaten en Moslims. Van Servische zijde zou worden ingespeeld op de vrees van laatstgenoemden dat de Kroaten het bondgenootschap met hen zouden willen opgeven en een akkoord met de Serviërs sluiten. Zo had Karadzic nog vorige maand onderstreept dat de Kroaten, in tegenstelling tot de Moslims, duidelijk omschreven en realistische doeleinden nastreven.

De "Joegoslavische" strijdkrachten hebben melding gemaakt van een schending van het "Joegoslavische" grondgebied ten westen van Uzice (Servië). Hiervoor werden Kroaten en Moslims uit het aangrenzende deel van Bosnië-Herzegovina verantwoordelijk gesteld; dezen zouden in hun gevecht met Servische strijdgroepen ook doelen aan de overzijde van de grensrivier Drina hebben beschoten. Het hoofdkwartier van het JNA-korps in Uzice verklaarde dat de JNA bij een herhaling van dergelijke incidenten met alle beschikbare middelen zal reageren. Dit onderstreept de mogelijkheid dat de JNA op enige wijze opnieuw betrokken zal raken bij de strijd in Bosnië-Herzegovina.

Volgens het vorige week gepubliceerde jaaroverzicht van het Londense Instituut voor Strategische Studies IISS bezitten de Serviërs in Bosnië-Herzegovina naar schatting 90% van alle zware wapens. Hun personele sterkte wordt geschat op +67.000, terwijl de Moslims over 35.000-50.000 man beschikken en de Kroaten over ruim 50.000 man. Deze gegevens komen grotendeels overeen met Nederlandse schattingen. Overigens pleitte het IISS voor een opheffing van het internationale wapenembargo op Bosnië-Herzegovina, omdat dit als soeverein land recht had op effectieve zelfverdediging.

Internationale vredesinspanningen

Vrijdag heeft de Veiligheidsraad een verbod uitgesproken op alle militaire vluchten boven Bosnië-Herzegovina, uitgezonderd VN-vliegtuigen. UNPROFOR zal een belangrijke rol vervullen bij het toezicht op dit verbod. Tevens zullen daartoe waarnemingsmiddelen als AWACS worden ingeschakeld. Ook heeft de Raad aangekondigd snel nadere maatregelen te bestuderen als het verbod wordt overtreden.

De leider van de Bosnische Serviërs, Karadzic, heeft het Raadsbesluit veroordeeld, omdat het naar zijn mening het militaire overwicht van de Moslims versterkt. Karadzic heeft er herhaaldelijk op gewezen dat de Serviërs vaak gedwongen zijn zware wapens als vliegtuigen en artillerie in te zetten ter compensatie van het Moslim-overwicht op de grond. De bovenvermelde IISS-cijfers lijken dit te ondersteunen. Overigens stelde Karadzic ook dat het verbod overbodig was, omdat de Serviërs al eenzijdig hadden toegezegd niet meer boven strijdgebieden te zullen vliegen.

De Bosnische media maakten ook na het ingaan van het vliegverbod melding van voortdurende luchtaanvallen van de Servische luchtmacht, met name bij Gradacac. Hoewel dit, gezien het grote strategische belang van deze plaats, waarschijnlijk juist is, moet worden opgemerkt dat het in het belang van de Moslims is dergelijke schendingen van het vliegverbod sterk te benadrukken. Tegen de achtergrond van de voor hen nadelige militaire situatie proberen de Moslims nog steeds een verdergaande buitenlandse militaire interventie uit te lokken. De eventuele inzet van westerse gevechtsvliegtuigen tegen Servische schendingen van het vliegverbod zou zeker in dit kader passen. Overigens werd in de betreffende berichten ook melding gemaakt van vluchten met MiG-29/FULCRUM vliegtuigen, die wel in het bezit zijn van de JNA, maar niet zijn gestationeerd op

Ranja Luka. Vermoedelijk willen de Bosnische media op die wijze de betrokkenheid van "Joegoslavië" bij de strijd in Bosnië-Herzegovina benadrukken.

Overigens zijn er meldingen dat de regeringen van "Joegoslavië" en Kroatië overeenstemming hebben bereikt over stationering van internationale waarnemers op hun vliegvelden. Formeel staat dit los van de controle op het vliegverbod, maar past het in het kader van de Londense vredesakkoorden. In de praktijk wil met name "Joegoslavië" met het genoemde akkoord de beschuldigingen van betrokkenheid bij de strijd in Bosnië-Herzegovina weerleggen.

De Bosnische regering heeft inmiddels verklaard zich te willen terugtrekken uit het vredesoverleg tussen de strijdende partijen in Genève als protest tegen het voortdurende Servische geweld. Ook heeft het Bosnische opperbevel gesteld niet meer te zullen deelnemen aan het overleg over een eventuele demilitarisering van Sarajevo, dat vorige week juist op initiatief van de Bosnische president Izetbegovic was gestart. In het bijzonder werd geprotesteerd tegen het feit dat Servische sluipschutters het herstel van de water- en stroomtoevoer naar de stad onmogelijk blijven maken. Ook dit onderstreept dat de Moslims momenteel meer voordeel verwachten van een verdere escalatie van de strijd dan van vredesoverleg.

Uit een schrijven van de Secretaris-Generaal van de VN blijkt dat de Verenigde Staten moeten worden toegevoegd aan het aantal landen dat een bijdrage levert aan UNPROFOR. Volgens een verklaring van de Amerikaanse regering gaat het om een veldhospitaal, dat vermoedelijk bij de Kroatische hoofdstad Zagreb zal worden gelegerd. Uitzending van Amerikaanse gevechtstroepen naar Bosnië-Herzegovina is volgens deze verklaring niet aan de orde.

Naar verluidt zijn de internationale onderhandelaars, Vance en Owen, van mening dat het bewind in Belgrado in staat is om de Bosnische Serviërs ertoe te bewegen hun militaire optreden in Bosnië-Herzegovina, inclusief de artillerie- en vliegtuigaanvallen op burgerdoelen en de "etnische zuiveringen", te staken. Hoewel er vrijwel zeker sprake is van morele en materiële steun aan de Bosnische Serviërs, zijn er geen aanwijzingen dat de gehele Servische inzet in de republiek vanuit Servië wordt gecoördineerd. Bovendien is in de praktijk gebleken dat Servische gevechtsgroepen zich in voorkomende gevallen onttrekken aan iedere vorm van politiek gezag, hetgeen ook de praktische mogelijkheden voor coördinatie van buitenaf beperkt. Derhalve moet ernstig worden betwijfeld of het "Joegoslavische" bewind daadwerkelijk in staat zou zijn eenzijdig een einde aan de strijd in Bosnië-Herzegovina te bewerkstelligen.

Afgelopen zaterdag is een Oekraïns militair omgekomen toen het pantserpersoneelsvoertuig waarin hij zich bevond, in door Serviërs gedomineerd gebied op een mijn liep. Enkele anderen raakten gewond. In het recente verleden zijn in het Oekraïense parlement reeds stemmen opgegaan voor terugtrekking van het Oekraïense UNPROFOR-bataljon in verband met de personele verliezen die de eenheid heeft geleden. Het is denkbaar dat het genoemde incident deze discussie nieuw leven zal inblazen.

Servië/Montenegro

In Servië is het afgelopen weekeinde een referendum gehouden over de vraag of de voor eind november voorziene verkiezingen in "Joegoslavië" doorgang moeten vinden. Deze verkiezingen waren door federaal president Cosic uitgeschreven in het kader van zijn streven de omvang van de steun onder de bevolking voor het huidige politieke leiderschap van "Joegoslavië" te toetsen. Het formele argument voor het Servische referendum is dat de Servische Grondwet veranderd moet worden om federale verkiezingen mogelijk te maken. Daartoe dient een

meerderheid van het aantal kiesgerechtigden vóór een dergelijke wijziging te stemmen. De socialistische regering van Servië heeft opgeroepen de Grondwetswijziging niet te sanctioneren. Bovendien hebben de door haar gecontroleerde media slechts weinig aandacht aan de gang van zaken met betrekking tot het referendum besteed. Dit houdt vermoedelijk verband met vrees dat dergelijke verkiezingen in de huidige omstandigheden de machtsbasis van de socialisten ernstig kunnen aantasten.

De uitslag van het referendum is nog niet bekend. Het is echter onwaarschijnlijk dat de vereiste meerderheid van de kiesgerechtigden zal instemmen met de grondwetswijziging; zo is het referendum geboycot door de Albanen in Kosovo, die 20% van de totale Servische bevolking uitmaken. Cosic heeft echter verklaard dat de verkiezingen in ieder geval doorgaan; indien het Servische referendum geen meerderheid oplevert, zal hij het federale parlement ontbinden en daardoor toch nieuwe verkiezingen afdwingen. Een verscherping van het politieke conflict tussen de hervormingsgezinden en de conservatieve socialistische regeringspartij lijkt derhalve onvermijdelijk.

Kosovo

Servië heeft het buurland Albanië ervan beschuldigd duizenden leden van de [door Servië onderdrukte] Albanese meerderheid uit de voormalige autonome provincie Kosovo op te leiden voor "terroristische en militaire" inzet in Servië, bedoeld om de afscheiding van Kosovo te bewerkstelligen. Deze -uitermate onwaarschijnlijke- beweringen dienen waarschijnlijk vooral om de Servische bevolking te overtuigen van de internationale dreiging tegen Servië. Zij onderstrepen bovendien dat Servië niet bereid is de afscheiding van Kosovo te overwegen.

Kroatië

De Kroatische Generale Staf heeft de regering een voorstel gedaan voor een organisatie van de strijdkrachten in vreedstijd. Op grond daarvan zullen de strijdkrachten na de oorlog uit ongeveer 40.000 man moeten bestaan. Daarvan zou het leeuwedeel worden gevormd door de landmacht (35.000 man), die zal zijn georganiseerd in ongeveer 10 infanterie-brigades. De betreffende militairen zullen allen vrijwilligers zijn. Daarnaast is voorzien in de vorming van een grote reserve, op grond waarvan alle mannelijke Kroaten een jaar militaire dienstplicht zullen vervullen.

Volgens een melding van de Servische autoriteiten in Kroatië heeft zich op 6 oktober een incident voorgedaan in de omgeving van Pakrac (UNPA-west), waarbij het zou zijn gekomen tot een vuurgevecht tussen een UNPROFOR-eenheid en Kroatische militairen. Aan Kroatische zijde zou een dode zijn gevallen. Dit bericht is op geen enkele wijze bevestigd. Recentelijk zijn er echter wel andere meldingen geweest dat Kroatische eenheden in UNPA's zouden zijn geïnfiltreerd. Zo hebben de Servische autoriteiten in UNPA-zuid melding gemaakt van Kroatische provocaties en pogingen tot infiltratie in de omgeving van Gospic. Deze pogingen zouden volgens de Serviërs verband houden met het Kroatische streven met geweld Kroatische vluchtelingen terug te brengen naar hun oorspronkelijke woonplaatsen in de UNPA. De incidenten kunnen ook passen in het Kroatische streven een zo goed mogelijke uitgangspositie te creëren om de UNPA's onder militaire controle te brengen als het UNPROFOR-mandaat in maart 1993 afloopt.

De politieke leiding van de Krajina, de door de Serviërs uitgeroepen republiek in Kroatië, heeft verklaard dat zij direct betrokken wil zijn bij alle beslissingen die haar belangen betreffen. Zo kondigde zij aan dat delen van de autoweg Zagreb-Belgrado, waarvan de regeringen van Kroatië en "Joegoslavië" vorige maand in beginsel de heropening overeenkwamen, aan de grenzen van de

Krajina zullen worden gecontroleerd door Servische autoriteiten. Ook heeft de regering van de Krajina aangegeven dat zij voortaan slechts op regeeringsniveau zal onderhandelen met de Kroatische autoriteiten. De Kroatische regering had bijzondere gezanten benoemd voor deze besprekingen. Om te onderstrepen dat de "Servische" gebieden nog steeds deel van Kroatië uitmaken, zijn hiertoe slechts Kroaten benoemd die uit deze gebieden afkomstig zijn. De Servische uitspraken hebben mede tot doel erkenning van de Servische republiek Krajina als gelijkwaardige gesprekspartner te bewerkstelligen. De Servische suggesties zullen echter voor de Kroaten onaanvaardbaar zijn en vormen ook een manifestatie van de zich verhardende opstelling van de Servische autoriteiten in Kroatië.

Er is sprake van groeiende spanning tussen Kroatië en Slovenië. De problemen concentreren zich rond de toegang tot de (Sloveense) baai van Piran, die door beide partijen wordt opgeëist. Slovenië heeft recentelijk gewaarschuwd dat de aanwezigheid van Kroatische schepen in haar territoriale wateren zal worden beschouwd als een grensschending. Daarnaast heeft de Kroatische president Tudjman Sloveense eenheden beschuldigd een voormalige JNA-kazerne te hebben bezet die volgens hem op Kroatisch gebied ligt. De Sloveense minister van Defensie Jansa heeft echter gesteld dat de kazerne precies op de grens ligt en dat zijn eenheden deze positie reeds onmiddellijk na de terugtocht van de JNA in oktober 1991 hebben ingenomen. De betreffende kazerne is zeer hoog gelegen en bestrijkt een deel van Kroatië ten zuidwesten van Zagreb.

Reeds ten tijde van de oude Joegoslavische federatie was er sprake van latente grensgeschillen tussen Slovenië en Kroatië. Een aantal van deze kwesties wordt nu opnieuw aan de orde gesteld, mogelijk mede onder invloed van het feit dat op korte termijn (6 december) in Slovenië algemene verkiezingen zullen worden gehouden. Hoewel een gewapend conflict tussen beide landen onwaarschijnlijk is, moet rekening worden gehouden met aanhoudende incidenten.

Macedonië

Enkele dagen geleden heeft zich een incident voorgedaan aan de Servisch-Macedonische grens bij de plaats Kumanovo, waarbij twee personen werden gewond en drie anderen zijn gearresteerd door grenspatrouilles van de JNA. De lezingen van het gebeurde lopen sterk uiteen. Volgens de Macedonische autoriteiten beschoten JNA-militairen een vrachtauto met arbeiders op Macedonisch grondgebied. De JNA verklaarde later dat de betreffende auto zich op Servisch grondgebied bevond en in weerwil van bevelen om te stoppen de grens overschreed. Alle inzittenden van de truck, plus een aantal getuigen, waren van etnisch-Albanese afkomst. Omdat juist in de omgeving van Kumanovo vele Albanese woonachtig zijn, ligt het voor de hand dat het incident verband houdt met Servische vrees voor grensoverschrijdende contacten tussen Albanese uit Macedonië, Kosovo en Servië. Ook in de toekomst moet rekening worden gehouden met dergelijke incidenten.

Conclusie/voorzicht

Er zijn geen aanwijzingen dat het door de Veiligheidsraad ingestelde vliegverbod boven Bosnië-Herzegovina door de Bosnische Serviërs wordt gerespecteerd. Zij wijzen erop dat het gebruik van zware wapens een compensatie vormt voor het overwicht van met name de Moslims in aantallen strijders. In ieder geval is nog sprake van zware strijd rond Gradacac, het belangrijkste overgebleven bolwerk van Moslims en Kroaten in noord-Bosnië. Tevens is sprake van zware strijd ten costen van Mostar.

Er zijn nog steeds geen overtuigende aanwijzingen dat de aanhoudende geruchten betreffende een geheim akkoord tussen de Bosnische Serviërs en Kroaten juist

zijn. De militaire situatie lijkt op het tegendeel te wijzen. Vermoedelijk is sprake van Servische pogingen verdeeldheid te zaaien tussen Kroaten en Moslims.

Het referendum in Servië over de vraag of de Grondwet zodanig moet worden gewijzigd dat vervroegde federale verkiezingen mogelijk worden, vormt de jongste manifestatie in de machtsstrijd tussen de hervormingsgezinde stroming onder leiding van de federale president Cosic en premier Panic, en de conservatieven onder leiding van de Servische president Milosevic. Laatstgenoemde vreest kennelijk dat dergelijke verkiezingen in de huidige omstandigheden de machtsbasis van de socialisten ernstig kunnen aantasten.

Er zijn nieuwe meldingen van Kroatische provocaties en infiltraties met betrekking tot de UNPA's. Mogelijk in verband hiermee is de opstelling van de Servische autoriteiten in Kroatië verder verhard. Zij eisen nu direct betrokken te zijn bij besluitvorming die henzelf betreft. Dit vormt tevens een provocatie van de Kroatische autoriteiten. Er moet op gerekend worden dat de onderlinge spanning in Kroatië verder zal toenemen. Daarnaast is sprake van groeiende Sloveens-Kroatische frictie.

Een recent gewapend incident aan de Servisch-Macedonische grens onderstreept de spanningen tussen beide landen, die mede verband houden met Servische vrees voor grensoverschrijdende activiteiten van de kant van etnische Albanesezen, vermoedelijk gericht tegen de Servische dominantie van Kosovo.